

Inhoud

Inleiding 7

OM-SCHRIJVEN

HOOFDSTUK 1

‘Wat zijn dat nou voor rare bobbels?’ dacht Uil. 15

Zorg voor een interessante en snelle problematisering

HOOFDSTUK 2

‘Ze rent naar de bushalte met een zware koffer die ze amper kan tillen.’ 25

Schrijf logisch

HOOFDSTUK 3

‘Sorry, maar hebt u ’n ons bonbons gekocht?’ 36

Schrijf een verhaal waarin de lezers kunnen geloven

HOOFDSTUK 4

‘t Is een loeder, Bosse! Een vals krenng met een dikke kont.’ 40

Stop humor in je verhaal

HOOFDSTUK 5

‘Maar de dag waarop zijn moeder stierf was Hoepsika rover geworden, ineens.’ 58

Zorg ervoor dat je verhaal vaart heeft

SCHRIJVEN

HOOFDSTUK 6

'Ho', siste hij. 79

Maak geen taalfouten bij de woordkeuze en zinsbouw

HOOFDSTUK 7

'Mijn hart klopt als een specht.' 95

Zorg voor een aantrekkelijke woordkeuze en zinsbouw

HOOFDSTUK 8

'Leestekens zijn de onzichtbare dienaren in sprookjes.' 115

Zorg ervoor dat de interpunctie klopt en leesbevorderend werkt

Noten 123

Verantwoording 124

Inleiding

Mark Jochems die vandaag jarig is, overdacht alles rustig. Het is drie uur. Hij springt op zijn fiets en rijdt het schoolplein af. Hij zette er meteen de vaart in. Na vijf minuten bereikt hij de bosrand. Hij volgt de bomenzoom, slaat rechts de Fuutstraat in en rijdt het schuurtje in om zijn fiets te stallen. Binnengekomen roept zijn moeder: ‘Opa en oma zijn er al.’

Dit is een beginpassage uit een manuscript voor een kinderboek. De tekst bevat een interpunctiefout (er moet een komma staan na ‘Mark Jochems’), de werkwoordstijden harmoniëren niet (verleden tijd naast tegenwoordige tijd), er zit een tegenspraak in (bezig zijn met het overdenken van dingen, maar toch op de fiets springen en wegrijden), er is een woord dat bij veel kinderen onbekend is en ook tot leesproblemen zal leiden (‘bomenzoom’), er zijn twee ontbrekende schakels (1. waar bevindt Mark zich als hij alles rustig overdenkt?, 2. staat het inrijden van de Fuutstraat gelijk aan het bereiken van het huis waar hij woont?), er zit een cliché in (‘Hij zette er meteen de vaart in’), er staat een woord in dat niet de betekenis heeft die eigenlijk bedoeld is (‘stallen’) en de laatste zin bevat een foutieve beknopte bijzin (‘Binnengekomen roept zijn moeder’).

Een uitgever die deze passage onder ogen krijgt, leest beslist niet verder. Op geen enkele manier wordt de verwachting gewekt dat er een behoorlijke tekst is ingeleverd. Verder lezen is zinloos; het is ondenkbaar dat iemand die zo’n bignalinea

maakt verderop in de tekst een briljante schrijfstijl laat zien. Misschien zal de inzender van het manuscript tegenwerpen dat het verhaal inhoudelijk heel goed is en een verrassend einde kent.

Dat zal best.

Maar goed schrijven heeft niet alleen of zelfs niet allereerst te maken met de inhoud. Veel mensen die bezig zijn met het schrijven van een kinderboek denken dat echter wel. Als ze maar een goed verhaal bedacht hebben, dan is het manuscript al bijna geslaagd, menen ze. Maar zo werkt het niet.

Een goed verhaal bedenken is vanzelfsprekend niet onbelangrijk, maar elk goed bedacht verhaal kan op honderd manieren opgeschreven worden. En alleen degenen die het goed opschrijven, maken bij een uitgever een kans om binnen te komen. Toch zijn er aardig wat cursisten bij schrijfopleidingen die het niet kunnen vatten als de cursusleider meer oog heeft voor de woordkeuze en de zinsbouw dan voor de inhoud. En als die cursusleider een hele zitting wijdt aan leestekens, willen ze stante pede het cursusgeld terug. Ze kunnen zich ook niets voorstellen bij wat de Russische auteur Isaak Babel (1894–1940) ooit schreef: ‘Niets kan de ziel met zo’n kracht beroeren als een punt die precies op de goede plek staat.’ De succesvolle Amerikaanse korteverhalenschrijver Raymond Carver (1938–1988) haalt in zijn boek *Call If You Need Me* deze zin van Babel ook aan. Hij doet dat in een hoofdstuk waarin hij vertelt over de tijd waarin hij nog geen schrijver was, maar wel doelgericht bezig was om er een te worden:

Toen ik dit [de genoemde zin van Babel] voor het eerst las, was dat voor mij een enorme openbaring. Dit is wat ik wilde doen met mijn eigen verhalen: de juiste woorden samenbrengen, nauwkeurige beelden. En de exacte en juiste interpunctie gebruiken, zodat de lezers het verhaal binnengetrokken worden, erbij betrokken raken en niet meer in

staat zijn hun ogen van de tekst af te houden behalve als hun huis in brand vliegt. Een ijdele wens misschien om aan woorden te vragen de macht over de handelingen over te nemen; het is duidelijk de wens van een jonge schrijver. Toch, het idee van helder schrijven met genoeg gezag om de lezers aan je te binden en te onderhouden, bleef overeind. Het is zelfs vandaag de dag nog een van mijn primaire doelen.

Kinderboeken en volwassenenboeken

Kinderboeken schrijven is voor een deel volkomen gelijk aan het schrijven van boeken voor volwassenen. Dat geldt vooral voor het echte schrijfwerk: de woordkeuze, de zinsbouw, de interpunctie. Dat is het handwerk, het vakwerk. Daarop wordt in elke tekst, voor elke doelgroep een even groot beroep gedaan.

Je zou hiertegen in kunnen brengen dat in kinderboeken vanzelfsprekend kinderen vaak de hoofdpersonages zijn en dat de schrijver die kinderen dingen moet laten zeggen die bij hun leeftijd of karakter passen. Dat is zo, maar elke schrijver heeft te maken met personages – van uiteenlopende leeftijden – van wie het woordgebruik passend moet zijn. Het valt echter wel eerder op als kinderen in een boek iets zeggen wat op geen enkele manier met hun leeftijd te rijmen is dan wanneer volwassenen dat doen. Kindertaal is nu eenmaal qua woordenschat en zinsbouw veel beperkter dan de taal van volwassenen. En kinderen komen logischerwijze inderdaad meer voor in kinderboeken dan in andere boeken. In die zin moeten kinderboekenschrijvers misschien extra alert zijn in vergelijking met schrijvers van boeken voor volwassenen.

Maar er zijn aspecten die veel explicieter het onderscheid tussen een kinderboek en een boek voor volwassenen markeren. Humor bijvoorbeeld. Voor kinderboeken geldt dat humor verplicht is, terwijl dat in boeken voor volwassenen helemaal niet zo is. Maar de humor in kinderboeken moet deels ook een

ander soort humor zijn dan in volwassenenboeken omdat kinderen een ander gevoel voor humor hebben.

Ook vaart is een aspect dat in kinderboeken zwaar weegt. Er moet in kinderboeken flink wat tempo gemaakt worden. Kinderen willen vooruit als ze aan het lezen zijn; ze willen niet blijven hangen in allerlei uitvoerige beschrijvingen, die misschien wel besteed zijn aan volwassenen.

Verder vereist het aspect 'clichés' in kinderboeken een heel andere benadering dan in boeken voor volwassenen. Voor wie nog niet zo lang meeloopt in de wereld – en dat geldt voor kinderen – zijn bepaalde woorden en zinswendingen die bij veel volwassenen als clichés te boek staan helemaal geen clichés. Clichés zijn vooral clichés voor ervaren lezers, en dat zijn de meeste kinderen niet.

Kinderboeken schrijven is voor een deel dus wel een vaardigheid en kunst die op zichzelf staat. Daarbij is het niet te zeggen of het schrijven van kinderboeken makkelijker of moeilijker is dan het schrijven van boeken voor volwassenen. Veel kinderboekenauteurs zullen er nooit in slagen een succesvol boek voor volwassenen te schrijven, maar het omgekeerde geldt eveneens.

Acht criteria

Heel veel mensen hebben de ambitie een kinderboek te schrijven. Om allerlei redenen. Bijna iedereen die bezig is met een kinderboek, zou ook erg graag willen dat het boek uiteindelijk door een echte uitgever uitgegeven wordt. Maar op dat punt zijn de teleurstellingen schier ontelbaar. Het aantal afwijzingen is geweldig groot en het aantal debutanten bijzonder klein. Dat is algemeen bekend, maar het weerhoudt toch bijna niemand ervan stug door te werken aan het manuscript waarin men zo heilig gelooft. En dat is natuurlijk ook goed. Je moet geloven in wat je doet. Je moet erin geloven dat jij die nieuwe debutant kunt worden. Maar het is dan wel verstandig ook eens te

kijken naar de eisen die uitgevers stellen. Waaraan moet een manuscript in ieder geval voldoen om enige kans te maken bij een uitgever? Een mogelijk antwoord op deze vraag vormen de onderstaande acht criteria.

1. Zorg voor een interessante en snelle problematisering.
2. Schrijf logisch.
3. Schrijf een verhaal waarin de lezers kunnen geloven.
4. Stop humor in je verhaal.
5. Zorg ervoor dat je verhaal vaart heeft.
6. Maak geen taalfouten in de woordkeuze en zinsbouw.
7. Zorg voor een aantrekkelijke woordkeuze en zinsbouw.
8. Zorg ervoor dat de interpunctie klopt en leesbevorderend werkt.

Deze acht criteria worden in dit boek punt voor punt (per hoofdstuk) uitgewerkt. De focus ligt daarbij dus nadrukkelijk op kinderboeken. En met kinderboeken bedoel ik alle boeken die bestemd zijn voor de leeftijdsgroep tot pakweg 17 jaar. Dus ook jongerenboeken of jeugdromans horen daarbij.

De eerste vijf criteria hebben te maken met de meer inhoudelijke aspecten van de teksten, waarvoor ik zelf graag de term ‘om-schrijven’ gebruik. De overige drie criteria zijn de echte schrijfcriteria (de vormaspecten).

Bij het uitwerken van de criteria worden met opzet veel voorbeelden gebruikt. Ze moeten de gepresenteerde opvattingen en adviezen illustreren. De meeste voorbeelden komen uit bestaande (kinder)boeken. Titel en auteur zijn daarbij steeds vermeld. Wordt er geen bron of auteur genoemd, dan is het voorbeeld speciaal ten behoeve van dit boek bedacht of komt het uit een van de (kinder)boeken van mijzelf. Dat geldt ook voor de drie korte verhalen die in hun geheel in dit boek ter illustratie zijn opgenomen. Wie van alles beweert over kinder-

boeken schrijven, moet wel ook iets van zichzelf laten zien, is mijn opvatting.

Theorie en praktijk

Tot slot van de inleiding nog dit. Het lezen van dit boek is nagenoeg zinloos. Je schiet er weinig mee op. Niet eens zozeer omdat iedereen die daadwerkelijk wil publiceren over talent moet beschikken, dat per definitie niet aan te leren is, maar vooral omdat het enige wat echt werkt als je de kwaliteit van je teksten wilt verbeteren ‘commentaar krijgen’ is. Commentaar op wat je zelf geschreven hebt. En voor dat commentaar moet je dan natuurlijk openstaan. Dit boek wijst je alleen op de criteria waaraan je manuscript minimaal moet voldoen om niet meteen door een uitgever afgewezen te worden. Maar het is theorie, géén praktijk. Lees dit boek wel, lees eventueel ook andere boeken waarmee je je kennis over taal en literatuurtheorie kunt bijspijkeren en ga daarna (opnieuw) aan de slag met je manuscript, maar stuur het vervolgens niet meteen naar een uitgever. Laat het eerst aan kinderen lezen die tot de doelgroep behoren. Vraag hun om plusjes te zetten bij de passages of woorden die ze echt goed vinden en minnetjes bij de dingen die ze slecht vinden. Laat je manuscript vervolgens ook door iemand lezen die zelf bewezen heeft dat hij of zij kan schrijven. En dat is meestal niet je vriend of vriendin, laat staan je moeder. Ga naar iemand toe die er echt verstand van heeft. En vraag om commentaar. Dat commentaar, daar gaat het om. Commentaar op je eigen werk. Dat is veel belangrijker dan dit boek. Maar de bereidheid bij de echte kenners om commentaar op je werk te geven, zal beslist groter zijn als ze weten en kunnen merken dat je dit boek gelezen hebt.

OM-SCHRIJVEN

